

השגות על קונטרס הגאון רבי יצחק רייטפארט שליט"א בענין מימי עירנו

מאת הרב יצחק ביסטריצקי
דומ"צ בבית הוראה בבארא פארק

- א. מש"כ ששאלה זו כבר נשאלה בימים הקדומים בכמה ספרים וכו', אמת הדבר, אלא שאף אחד מהספרים אלו לא התיר באפשר לסננו.
- ב. מה שדן אם זה שרץ הנראה לעין. כנראה שמעכ"ת לא ראה השרץ בחיותו, שאילו ראהו לא ה' שופך דיו לחנם, כי ניכר היטב רחישתו שלא לעין השמש (ות"ל שלאחרונה יכלו רבים לראותם מתוך מי הרעזערווא"ר ג"כ). ובכלל מה שסמך לכאן דברי מג"א וש"ו"ע הרב בנקב שבקלף, הלא התם תלוי אי האות נראית כשתים, ומה ענינו לכאן. ומש"כ בשם מנהגי מהר"ש (מלבד הנ"ל ששרץ שבמימינו נראה אף בצל) אם הוא כפשוטו הרי הוא נגד הסכמת כל הפוסקים. וכבר נפוץ הפירוש שמירי בבור וכו'.
- מה שהוכיח מגמרא חולין סז ע"א אר"ה לא לשפי אינש שיכרא וכו': "איך אפשר לשתות שכר זה אפילו ביום וכו' למה לא חייבה תורה לסנן את השכר הרי אפשר שיעבור לכלי אחר ואז הרי הוא פורש", דבריו תמוהים, דהלא מבואר בב"י ובש"ו"ע ונו"כ שחוששים רק שפירשו לפנים הכלי ולכן אם העביר מים מבור לכלי נאסר המים שמא פירש לדופני הכלי מבפנים (אבל מכלי לכלי אף אם פירש בפנים הכלי מותר דהיינו רביתיהו כמבואר בב"י ובש"ך), אבל ודאי שאין חוששים שפירש לאחורי הכלי או לכלי אחר.
- וביותר תימה שרצה להוכיח מסוגיא הנ"ל דאיירי בברי' "שאינה נראית", ולא חלי ולא הרגיש שזהו בסתירה לדברי רש"י שהעתיק לפנ"ז בפ"י הסוגיא: "ולמחר כשיראנה".
- ג. מש"כ לפסוק כהרא"ש שחריצים ונעיצים המושכים ואינם נובעים הרי הם ככלים, הרי זה נגד דעת רוב אחרונים (עיין מחזיק ברכה: "להקת האחרונים פסקו לחומרא כאשר עין האדם ראה יראה להרב כנסת הגדולה ברוחו הוא קבצם וכו'"). אמנם בדין גם להרא"ש אסור איסור תורה וכדבסמוך.
- ד. מש"כ שאין מקור המים מנהר, זה טעות במציאות, כי זהו נהר שאינו מכזב מימיו הן בימות החמה הן בימות הגשמים, וכבר מבואר בשו"ת דברי חיים שאף ברבו נוטפים על הזוחלין ועי"ז נתרחב הנהר, כל המקום דינו כנהר לכו"ע, ושרצים שמתהווים בהם אסורים איסור תורה, ואין שום חולק ע"ז, ובכן גם הרעזערווא"ר דין נהר יש לו.
- ובפרט שגם בקרקע הרעזערווא"ר יש נביעות, כעדות שרי העיר, וגם מבואר בשו"ת דברי חיים שכל מקום שמי הנהר שורה מתהווה שם נביעות, ובכן ודאי שדין נהר יש לו.
- ומש"כ שרי העיר שמקור המים הוא ממי גשמים ושלגים, הלא גם כל נהר שאינו מכזב מימיו מקור רוב מימיו הם ממי גשמים ועכ"ז מדינא אפשר לטבול בו בזוחלים, ובפרט שרוב מקור המים כאן הוא משלגים שנבלע בתוך קרקע ההר ונעשה מזה AQUIFERS שהם נהרות תחת קרקעיות, ונהרות אלו נשפכים תחתית ההר לתוך הנהרות, ונהרות אלו הם הנמשכים לרעזערווא"ר, והם מקור כל מימי הרעזערווא"ר.
- ה. מש"כ "כאן הוא נכנס בהרעזערווא"ר וכולם נהנים מהרעזערווא"ר שהוא מציאות אחת וכל העיר חשובה ככלי אחד, ולכן אין בהרעזערווא"ר דין מים הנמשכים", התמ' מובנת.
- עוד יש לציין שמי הרעזערווא"ר יוצא ממנו בג' דרכים, (א) דרך הדא"ם שהוא כותל המעמיד מים ששם יש חורים שהמים נמשכים הלאה לשפוף לתוך נהרות הגדולות באותו שביל שה' נמשך בתחילה. (ב) יוצאים לתוך הטאנעל"ס. (ג) כשמתרבה המים נשפך למעלה מן הדא"ם. הצד השווה שבהן שתמיד יש יציאת מים מהרעזערווא"ר.
- ו. מש"כ להוכיח מגמרא ולא ישתה אדם מים וכו', הרי בעצמו כתב שדבריו לא כאיסור והיתר, שו"ת דברי חיים, שו"ת מהר"ם שיק, ודי בזה.
- ז. מש"כ להתיר משום שנולד בתערובות וציין לזה משו"ת צמח צדק (והנכון שאין זה מדברי הצ"צ אלא מדברי השואל, ובתשובת הצ"צ אינו מתחשב בזה) ועוד, צע"ג דהא כל סברת "נולד בתערובות" נאמר רק בדבר שבטל בששים (או ברוב) ורק יש חומרא של דבר שיש לו מתירין וכדומה, בכה"ג הוא שנאמר קולא של נולד בתערובות.
- וכן מבואר בצ"צ שדן בכה"ג שהשרצים בטלים מה"ת משום שאין באפשרות להוציאם ע"י סינון ורק כיון שעדיין יש איסור ברי' לכן דן אי י"ל הך סברא, משא"כ בדין שאפשר לסננו ואינו בטל כלל (עיין היטב בשו"ת צ"צ שם

שהחמיר מדינא לסננא ע"י שממיתם בבישול תחילה), וגם דמיון זה להיתר ברי' משום טעם הנ"ל אינו דבר מוסכם, עיין ספרי שו"ת ובתהלה לדוד ועוד.

ח. מש"כ שנחסר ע"י קלארי"ן ואינו ברי', לפום חורפא נשתבש בדבר שהוא היפך המציאות, דהלא נעשה בדיקות ע"י כמה אנשים במייקראסקא"פ ולא נחסר מהם שום אבר ולא נפסדו צורתם כלל. וכן נשלחו כמה דוגמאות למומחה גדול בגידול שרצים אלו, ואישר שהם בשלמותם ממש, ולהיפוך הקלארי"ן מקיים שלימות הברי' (הסבר הדבר הוא, שמטבע הדברים ריקוב הבשר וכו' נעשה ע"י באקטירי"ע, והקלארי"ן הורג הבאקטירי"ע ובזה מונע הפסד השרץ).

ט. מש"כ בענין ביטול. בשו"ת צ"צ חולק רק על שו"ע הרב שאוסר יבש בלח אף באין ניכר בשום פנים ואופן כגון פירור דק ביין (ומש"כ שהרב ז"ל מיירי רק בחמץ, קשה, דהא פירש בהדיא שמירי לפני הפסח שדינו ככל איסורים). משא"כ הט"ז ופר"ח וגר"א ופר"ת מיירי באפשר להכירו באיזה פנים או ע"י עיון או ע"י משמוש ובזה לא בטיל אף שא"א להוציאו. וכאן לא גרע ממשמוש שהרי בעיון קצת מוציאים אותם המורגלים בכך. ועכ"פ לאותם המחמירים ביבש בלח ע"י משמוש, בודאי אסור גם כאן.

ובכל אופן, כל דבריהם מיירי רק בא"א לבררו, אבל כאן (שהבקיאים אפשר לברר ביד, וכל אדם) אפשר לסננו וא"כ לכו"ע אסור איסור תורה.

ומש"כ משו"ת צ"צ להתיר בטורה מרובה אם אי אפשר להוציא כולם: א) כאן הא מוציאים כולם בסינון. ב) מהיכי תיתי שאחד שבא לשתות כוס מים ואפשר להעביר המים דרך בגד ועי"ז להסיר האיסור שזה נחשב לטורה גדול. ולא נזכר כלום בצ"צ ולא בספרים אחרים להקל באפשר לסננו, וז"ל תבואות שור "לסנן הרוטב כיון דאפשר להסיר האיסור הוי דאורייתא" (וקרוי"ט שהתיר צ"צ מיירי בכה"ג ש"א"א להכיר בינם ובין הקרוט וא"כ בטל מדאורייתא", משא"כ בכה"ג שאפשר לסננו אינו בטל).

[ובנוסף על כל הנ"ל, מי שראה איך שניגשים אנשים אל ספל מים ותיכף מרגישים בשרץ, ולאחר כמה רגעים כבר נמצא בידם, לא יעלה על דעתו להתיר משום ביטול].

י. מש"כ לצרף ספק נימוח, הלא סברא זו הזכיר בצ"צ שם רק לענין ברי', וגם בזה נשאר בצ"ע, ובדידן כל כולו קיים בשלמותו, ואדרבה הקלארי"ן מקיימם שלא ירקבו.

יא. מש"כ שדין שרצים אלו כעצמות שנתייבשו וכו', קודם כל ליהוי ידוע שמין הקאפיפאד"ס הם נאכלים במקומות שונות (וסיפרו המומחים הא"י שלפני שמונה שנים נתאספו בדייטשלאנד"ד ושם הגישו להם מרק של קאפיפאד"ס), וע"פ המומחים גם בדידן לא נחסר מ"בשרם" ולא נתייבשו כלל ע"י שרייתם במים (ואף לגבי עצמותיהם הרבה ראשונים ס"ל לאסור, עיין בראב"ד תו"כ פ"ד, וכ"כ ביד יהודא ר"ס צט בשם הר"ש והרא"ש לאסור).

יב. מש"כ שתולעים הנולדים מן המים חשוב כמים. אמת הדבר שזהו הגדר של שרץ בכלים כ"ז שלא פירש, משא"כ בדידן שנולדים בהרעזערווא"ר הרי הם שרץ המים שאסרה תורה.

יג. מש"כ בסוף דבריו בשם שו"ת מהר"ם שיק, כבר מבואר שדבריו הנאמרים שם מיירי באינו מוחזק בתולעים ולכן סגי בדיקה קלה (שמן הסתם סגי כיון שהתולעים בחיים, אילו יש שם הי' מרגיש), משא"כ דבר המוחזק בתולעים (ובפרט מתים שאינם נרגשים בקל) שצריך בדיקה מן התורה בכזה לא יאמר.

יד. לשלימות הענין מועתק בזה לשון הצ"צ בסי' ס"ב (בהשאלה אודות מי הנהר בסקווירא ש'נמצא לפעמים בהמים השאובים בדלי אחת או שתים אחר השקפה כמין תולעים או זבובים קטנים מאד משייטים אנה ואנה מלמטה למעלה בתוך המים הנ"ל אפילו אחר הסינון אפילו על מטלית עבה לא להועיל"): "י"ל להתנהג כמ"ש הבל"י סי' פ"ד סק"ה בענין חומץ שגם אחר הסינון נמצאים התולעים פסק לבשל החומץ תחלה ואח"כ לסנן החומץ דרך בגד עב וכמ"כ אפשר לסנן בלא בישול דרך בגד עב של גיוואנט עב דאז ודאי א"א שיצאו התולעים דרך הבגד". ובסי' ע' אות ה כתב הצ"צ דכל ההיתר שלו לומר שמתבטל (ודלא כשו"ע הרב שהחמיר לומר שאינו בטל) הוא רק "כל שאי אפשר לבררו או אפילו רק טורח גדול", וכפל הדבר בהקיצור שם: "שעכ"פ אין להחמיר היכא שא"א כלל לברר האיסור מההיתר אף כשע"י טורח אפשר להכיר מקצת דמקצת מן האיסור. אבל א"א לברור ולהסיר כולו י"ל דבטל". ומזה פשוט דבאפשר לסנן המים מחוייבים להחמיר, ובוודאי שאין לפטור הסינון בטענת טורח גדול, דהרי בסי' ס"ב פסק שאם לצורך הסינון נצרך להרוג התולעים בבישול, אזי גם לבשל צריך.

ולמסקנא: אין בדברי הקונטרס הנ"ל לדחות דברי הפוסקים המפורסמים שבארה"ק ובארה"ב ה' עליהם יחיו, שדעתם דעת תורה שמחוייבים לסנן המים.